

Економічний розвиток, технологічні зміни та зростання

УДК 338.512:338.432:658(043.5)

Симоненко Олена Іванівна

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Симоненко Елена Ивановна

кандидат экономических наук, доцент

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Symonenko Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0002-2459-4187

Пучка Юлія Ігорівна

студентка

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Пучка Юлия Игоревна

студентка

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Puchka Yuliia

Student of the

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**АНАЛІЗ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ВИТРАТАМИ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА
АНАЛИЗ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ
РАСХОДАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ
РАСТЕНИЕВОДСТВА**

ANALYSIS AS A COMPONENT OF PROVIDING MANAGEMENT OF COSTS FOR THE PRODUCTION OF PLANT PRODUCTS

Анотація. Рослинництво як галузь економіки має ряд особливостей, що визначаються, з одного боку, впливом природних факторів, з іншого – соціально-економічних, що необхідно враховувати у аналізі витрат діяльності підприємств як складової формування ефективних управлінських рішень. Проведено дослідження наукових думок щодо визначення «економічного аналізу», засвідчено процесний та системний підходи до змісту даного трактування та висловлено власну думку, щодо етапів його проведення. Головне призначення аналізу витрат на виробництво продукції рослинництва, і зокрема зернових культур, полягає в постійному контролі за рівнем виробничих витрат та реалізації можливості їх зниження. Обґрунтовано доцільність проведення аналізу маржинального доходу, що дозволяє приймати рішення у розробці виробничої програми в короткостроковій перспективі, це особливо важливо, оскільки економічні ринкові умови постійно змінюються в динаміці.

Ключові слова: витрати, доходи, аналіз витрат і доходів, управління витратами.

Аннотация. Растениеводство как отрасль экономики имеет ряд особенностей, определяемых, с одной стороны, влиянием природных факторов, с другой – социально-экономических, что необходимо учитывать в анализе затрат деятельности предприятий как составляющей формирования эффективных управленческих решений. Проведены исследования научных мнений по определению «экономического анализа», засвидетельствованы процессный и системный подходы к содержанию данной трактовки и высказано собственное мнение

относительно этапов его проведения. Главное предназначение анализа затрат на производство продукции растениеводства, и в частности зерновых культур, заключается в постоянном контроле за уровнем производственных затрат и реализации возможности их снижения. Обоснована целесообразность проведения анализа маржинального дохода, позволяющего принимать решения в разработке производственной программы в краткосрочной перспективе, это особенно важно, поскольку экономические рыночные условия постоянно изменяются в динамике.

Ключевые слова: расходы, доходы, анализ расходов и доходов, управление расходами.

Summary. Crop production as a branch of the economy has a number of features that are determined, on the one hand, by the influence of natural factors, on the other - socio-economic, which must be taken into account in the cost analysis of enterprises as part of effective management decisions. A study of scientific opinions on the definition of "economic analysis", testified to the process and systemic approaches to the content of this interpretation and expressed his opinion on the stages of its implementation. The main purpose of the analysis of costs for the production of crop products, and in particular cereals, is to constantly monitor the level of production costs and realize the possibility of reducing them. The expediency of conducting the analysis of marginal income, which allows to make decisions in the development of the production program in the short term, is particularly important, as economic market conditions are constantly changing in dynamics.

Key words: costs, revenues, analysis of costs and revenues, cost management.

Постановка проблеми. Виробництво продукції рослинництва розглядається як стратегічний напрямок розвитку економіки країни,

оскільки є однією з пріоритетних сфер як внутрішньоекономічного, так і зовнішньоекономічного розвитку і забезпечує її продовольчу безпеку та розвиток промислових галузей.

У сучасних умовах господарювання перед сільськогосподарськими товаровиробниками постає багато викликів та завдань, зокрема, оптимізація структури виробництва, приріст урожайності сільськогосподарських культур та обсягів виробництва, впровадження провідних технологій у сфері землеробства, скорочення виробничих витрат, підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках збуту.

Україна є світовим експортером зерна, що забезпечує суттєві доходи у бюджет і впливає на ВВП загалом. У 2021 році аграрні підприємства намолодили найбільшу за всю історію України кількість ранніх зернових, яка перевищує три десятки мільйонів – більше 33 млн тонн, що на 26% більше, ніж торік. Українським агровиробникам вдалося підвищити загальний обсяг зібраного зерна і врожайність низки культур на одиницю площі. Так, цього року середня в Україні врожайність пшениці зросла до 46,5 центнера з гектара, ячменю – до 41 центнерів з гектара. Одна з вагомих причин такого урожаю – це масштабні інвестиції аграріїв у насіння, добрива, засоби захисту рослин та впровадження інноваційних технологій

Тому, актуальність питання зі скороченням витрат на виробництво зернових культур безупинно зростає. Як зазначає переважна більшість науковців, витрати є одним з вирішальних аспектів впливу на економічну стійкість, конкурентоспроможність та визначає ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства.

У зв'язку з цим виникає необхідність підтримки оптимального рівня витрат, для вирішення цієї проблеми ключова роль відводиться управлінню витратами та проведенню економічного аналізу, з ціллю проведення комплексного аналізу впливу об'єктивних чинників на результативні

показники діяльності та досягнення підприємством високих фінансових результатів. Комплексний підхід до аналізу дає можливість керівництву сільськогосподарських підприємств приймати більш оптимальні та аргументовані рішення щодо оптимізації виробничих витрат та контролю рівня собівартості продукції зернових культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні аспекти вивчення засад економічного аналізу знайшли свої відображення в дослідженнях вчених-економістів, зокрема М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, В.А. Дерій, І.П. Житна, Г.І. Кіндрацька, І.Д. Лазаришина, В.К. Савчук, Б.М. Литвин, Є.В. Мних, Ю.С. Цал-Цалко, М.Г. Чумаченко, С.І. Шкарабан.

Економічний аналіз витрат є невід’ємною складовою цілісного внутрішньогосподарського управління та створення ефективного порядку для контролю, аналізу, планування та прогнозування витрат.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Обліково-аналітична система встановлює джерела інформації, які необхідні для вирішення окресленого керівництвом кола суттєвих питань, а також встановлює порядок застосування облікової та аналітичної інформації про виробничі витрати для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень керівництвом підприємства.

Результативність системи економічного аналізу витрат повністю залежить від організації такої системи на підприємстві. Організація аналізу витрат представляє комплекс заходів для проведення дослідження витрат направлених забезпечувати високу достовірність аналітичного процесу.

Головне завдання організації економічного аналізу – досягнення поставленої мети (пошук резервів підвищення ефективності господарювання) в найкоротші строки при найкращому використанні наявних ресурсів. Це вимагає чіткого розуміння суті, мети, завдань, об’єкта, предмета аналізу, дотримання його принципів, знання видів, уміння

використовувати на практиці аналітичні методи і способи, збирати необхідну інформацію, робити відповідні розрахунки та висновки [3].

Основним джерелом інформації для проведення аналізу витрат і собівартості продукції зернових виступають дані бухгалтерського обліку, а саме: первинні документи, дані системи бухгалтерського обліку (дані синтетичного та аналітичного обліку, оборотно-сальдові відомості, спеціальні звіти та інші облікові регістри), дані інвентаризацій, калькуляції, кошториси витрат на виробництво тощо, дані фінансової та статистичної звітності, а саме: форми № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Виклад основного матеріалу. Дослідженнями встановлено, що низька результативність управлінських рішень найчастіше пов'язана з несвоєчасним забезпеченням інформацією осіб, які приймають рішення, низька якість даних, які використовуються, неврахування запитів конкретних користувачів як внутрішніх, так і зовнішніх [4].

Запропоновані етапи (рис. 1.) формують чітку логічну структуру організації аналізу витрат на виробництво та доповнюють організацію аналітичного процесу підприємства.

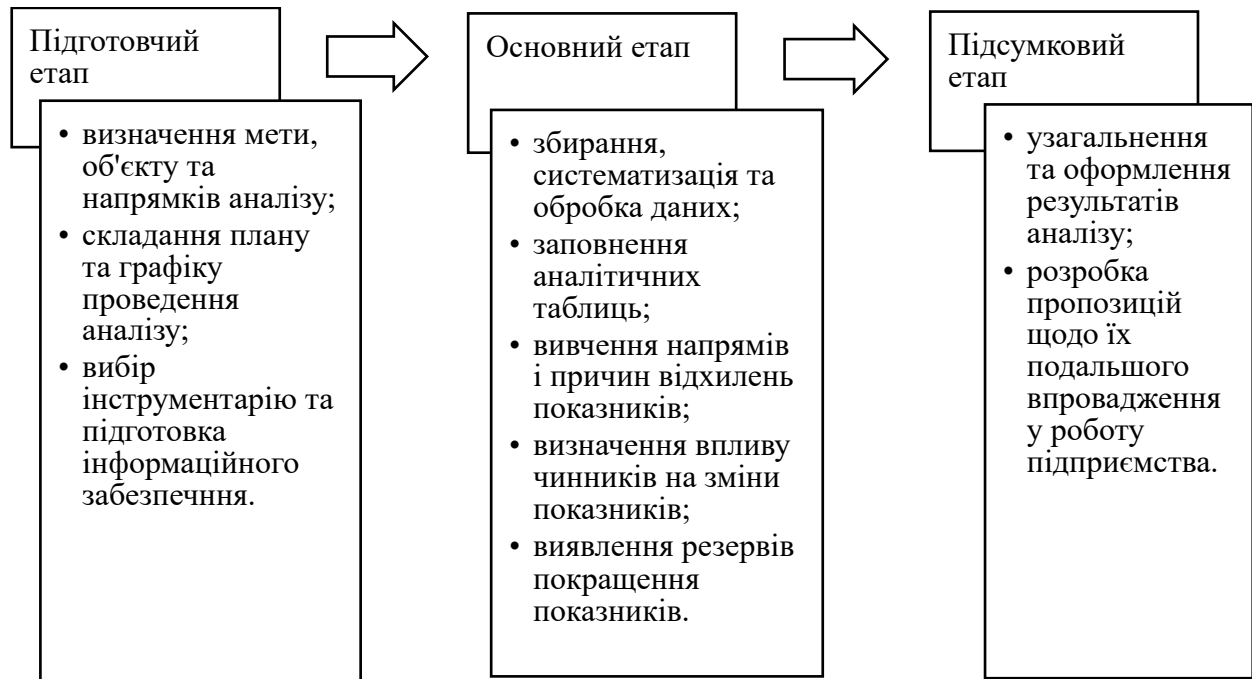

Рис. 1. Основні організаційні етапи аналізу витрат

За необхідне слід впровадити розробку раціональної системи управління витратами підприємства шляхом :

- виділення основних понять і процедур системи управління витратами;
- виявлення існуючих проблем формування та контролю витрат на підприємстві;
- формування моделі управління витратами на етапі процедури/процесу бюджетування;
- побудови інформаційної інтегрованої системи контролінгу для загального використання менеджментом підприємства;
- адаптації існуючого документообігу до обраної інтегрованої інформаційної системи на підприємстві;
- розподілу відповідальності за формування й удосконалення механізму мотивації персоналу та стимулювання працівників до раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства в умовах його стратегічного розвитку.

Необхідність аналізу динаміки виробничої собівартості та її структури зумовлено насамперед тим, що оптимізація використання виробничих

ресурсів є однією з першочергових цілей в напрямку покращення ефективності виробництва зернових культур.

Однак, порівняння даних окремо взятого підприємства з середніми статистичними даними по Україні є умовними та не враховують велику кількість факторів, які можуть вплинути на релевантність порівнюваних результатів, і здатні показати лише загальну тенденцію. Оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств вимагає наявності бази економічних даних, яка дозволить порівняти результати діяльності одного підприємства з іншими, а також запланувати виробничу програму на поточний рік.

В багатьох країнах світу, які застосовують передові методики для оцінки конкурентоспроможності та результатів діяльності підприємств значного поширення набув метод розрахунку маржинальних доходів, що дозволяє порівнювати виробничі процеси. Дана методика розрахунків допомагає виявити конкурентні переваги підприємств. Саме, маржинальний дохід формує єдину базу даних для планування та розуміння можливостей виробництва сільськогосподарських підприємств.

Маржинальний дохід підприємства визначається як різниця між валовою виручкою від реалізації товарної продукції та змінними витратами на її виробництво. Його можна розрахувати за площею у вигляді маржинального доходу з гектара. Маржинальний дохід отримав свою назву, оскільки він повідомляє особі, що приймає рішення, яка сума генерується для покриття решти постійних та накладних витрат за певним виробничим процесом. Порівнюючи маржинальний дохід з виробничими факторами, можна оцінювати та аналізувати щодо ефективності і економічної доцільності використання даних ресурсів. Якщо припустити, що постійні та накладні витрати не змінюються, то зміна маржинального доходу спричиняє безпосередні зміни прибутку та підприємницького прибутку [1].

Лазаришина І.Д. відзначає, що «релевантність аналітичної інформації означає можливість її використання для прийняття оптимальних управлінських рішень серед альтернатив. Забезпечення суб'єктів управління релевантною аналітичною інформацією уможливорюється шляхом своєчасного реагування підсистеми інформаційного забезпечення на відповідний запит і формуванням системи кількісних та якісних показників, що відповідають заданим параметрам відбору» [2].

Таким чином, маржинальний дохід дозволяє особі, що приймає рішення, приймати обґрунтовані рішення щодо розробки виробничої програми в короткостроковій перспективі. Це особливо важливо, оскільки економічні ринкові умови постійно змінюються, і, отже, можливі короткострокові варіанти реакції для того, хто приймає рішення.

Варто відмітити, змінні витрати повинні бути конкретними для підприємства і змінюватися пропорційно розміру підприємства, тобто кількості гектарів. Основними статтями змінних витрат рослинництва є: добрива, насіння, засоби захисту рослин, сезонна праця, підрядна робота (за контрактом), паливо мастильні матеріали та ремонт техніки, що залучений в виробничий процес.

Як зазначають координатори проекту UFMD важливим є те, що [1]:

1) маржинальний дохід не є показником прибутку. «Постійні витрати» (орендна плата, робоча сила, загальні накладні витрати) повинні покриватися загальним маржинальним доходом, що генерується на підприємстві (загальний маржинальний дохід), щоб отримати прибуток;

2) маржинальний дохід залежить від особливостей підприємства, оскільки залежить від умов господарства, таких як обладнання, місце розташування, ноу-хау керівників господарств, можливості збуту тощо окремих підприємств. Розмір підприємства і, отже, економіки масштабу факторів, таких як розмір поля, використання машин тощо відіграють важливу роль;

3) маржинальний дохід підприємства буде відрізнятися від сезону до сезону через різницю в урожайності сільськогосподарських культур та цінах, що впливають на виробництво, а також через коливання змінних витрат, таких як кількість і тип обробітку. Різниця у постійних спеціальних витратах та інших післязбиральних та адміністративних витратах не враховується при розрахунку маржинального доходу.

Іншим важливим застосуванням маржинального доходу є планування сільськогосподарських підприємств. Тут маржинальний дохід є центральною змінною для визначення відносної прибутковості окремих та альтернативних виробничих процесів. Чим вище досягається маржинальний дохід виробничого процесу, тим вищий (при умові постійних та накладних витрат) успіх бізнесу (прибуток або підприємницький прибуток).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведення бенчмаркінгу маржинальних доходів виробництва окремих сільськогосподарських підприємств дозволяє визначити оптимальну стратегію розвитку та оптимізувати витрати ресурсів і забезпечує отримання унікальних конкурентних переваг та успішне функціонування суб'єкта підприємництва в довгостроковій перспективі.

Література

1. Кучерова А., Бричко А., Лесняк О., Христенко О. Управління даними сільськогосподарських підприємств України: довідник. Україна, 2020. 81 с.
2. Лазаришина І.Д. Принципи економічного аналізу як інструмент забезпечення його якості. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_D-Pryntsypy_ekonomichnoho_96-98.pdf

3. Паламарчук Т. М., Русак О. П. Економічний аналіз та методологія його проведення / Т. М. Паламарчук, О. П. Русак // Вісник ЖНАЕУ. 2016. №2 (57). С. 43-53.
4. Савчук В. К. Генеза інформаційно-аналітичної системи управління. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз у сучасній економічній науці та практиці : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 3 – 4 квітня 2014 р.: присвяч. 70-річчю каф. обліку підприємницької діяльності. 2014. С. 293-297.

References

1. Kucherova A., Brychko A., Lesnyak O., Khristenko O. Data management of agricultural enterprises of Ukraine: handbook. Ukraine, 2020. 81 p.
2. Lazarishina I.D. Principles of economic analysis as a tool for ensuring its quality. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_D-Pryntsypy_ekonomichnoho_96-98.pdf
3. Palamarchuk T.M., Rusak O.P. Economic analysis and methodology of its conduct / T.M. Palamarchuk, O.P. Rusak // Visnyk ZhNAEU. 2016. №2 (57). S. 43-53.
4. Savchuk VK Genesis of information-analytical management system. Accounting, control and analysis in modern economics and practice: Coll. materials III International. scientific-practical Conf., April 3-4, 2014: dedicated to 70th anniversary of the cafe. business accounting. 2014. P. 293-297.